

23 באוגוסט, 2005
ש/16005

לכבוד
עו"ד שי ניצן
המשנה לפרקליט המדינה (תפקידים מיוחדים)
ראש צוות אכיפת חוק בשטחים
פרקליטות המדינה
בפקס: 6467039-02

שלום רב,

**הנדון: בג"צ 9594/03 בצלם נ' הפצ"ר – הצעות לייעול תהליך קבלת החלטות על פתיחה בחקירות
מצ"ח במקרי מוות ופציעה**

בהתאם להחלטת בית המשפט מיום 14 ביולי, 2005 בעתירה שבנדון, להלן הצעות העותרים לייעול תהליך קבלת החלטות על פתיחה בחקירות מצ"ח במקרי מוות ופציעה של אזרחים.

על קצה המזלג, הצעותינו כוללות חמישה עיקרים:

- א. הקמת צוות מיוחד בפרקליטות שיהיה אחראי על נושא חקירות מקרי מוות ופציעה;
 - ב. קביעתה של חובת דיווח על מקרי מוות ופציעה, והגדרה מפורטת של פרטי הדיווח הנדרשים;
 - ג. קביעת חובה לתיעוד הזירה בכל אירוע, אלא אם כן, הדבר אינו אפשרי;
 - ד. קביעת חובות על שמירת תיעוד של פעולת הכוח;
 - ה. קביעת מסגרת זמן לקבלת החלטות הצוות והפצ"ר.
- אין זה למותר להזכיר את עמדתנו העקרונית, כי מחובתו של הפרקליט הצבאי הראשי להורות על חקירה כל אימת שאדם שלא השתתף בלחימה נהרג או נפצע מפעולת כוחות צה"ל. ככל שעשויה להיות הצדקה להמתין להחלטה של הפצ"ר בטרם פתיחתה של חקירת מצ"ח, היא מוגבלת לאותם מקרים, בהם מותו של האזרח הפלסטיני או פציעתו ארעו במהלך פעילות מבצעית-לחימתית, וכאשר האירוע כלל לחימה מזוינת משני הצדדים. ואילו בכל המקרים, בהם מותו או פציעתו של האזרח הפלסטיני ארעו במהלך פעילות, שהינה פעילות שיטורית במהותה (אכיפת עוצר, מחסומים, פיזור הפגנות וכד'), מן הראוי להורות על פתיחה מיידיית בחקירת מצ"ח.

- א. **הקמת צוות ייעודי בפרקליטות הצבאית** - שיהיה אחראי לקבלת מידע על מקרי הרג או פציעה של אזרחים, מיחידות הצבא, ומגורמים חיצוניים (ארגוני זכויות אדם, מת"קים פלסטיניים, ארגוני רפואה, ארגונים בינלאומיים). מומלץ שהצוות יהיה אחראי אף לניהול מעקב עצמאי לאיתור מקרים שלא דווחו, ולאיסוף מידע מהתקשורת.
- ב. **חובת הודעה על מקרה מוות או פציעה** - מוצע להטיל חובה על החטיבה/הפיקוד להודיע לצוות המיוחד, על כל מקרה של אירוע מוות או פציעה. יש חשיבות לכך שההודעה תמסר מיידיית, ובכל מקרה לא יאוחר מ-24 שעות לאחר האירוע.

ההודעה המיידית מהיחידה צריכה לכלול מידע בסיסי על האירוע, ובכלל זה מידע על: מקום האירוע, שעת האירוע; מספר הנפגעים, מצבם (הרוג, פצוע), גילם, מינם; מה היה המיקום שבו הנפגע נמצא (בית, רחוב, כביש); האם נתפסו ברשות הנפגע אמצעי לחימה ואלו; זהות הכוח המעורב באירוע; מטרת המשימה של היחידה (אכיפת עוצר, פיזור הפגנה, שמירה, מחסום, סריקות, חיפוש, פטרול, סיור, מארב, מעצר); ממה נגרמה הפגיעה: ירי חי, ירי כדורי גומי, הריסת בית, אחר; מה היו נסיבות האירוע, ובכלל זאת: האם היו חילופי ירי (האם היה ירי לעבר הכוח), מה היו מעשיו של הנפגע; מה היתה/היו הוראות הפתיחה באש, והאם ניתן אישור לפתיחה באש.

נוכח הליקויים המערכתיים, שהתגלו בהעברתם של תחקירים וידיעות, נראה שיש מקום לעגן מבחינה חוקית את החובה על מסירת ההודעה, ולהבטיח את אכיפתה.

ג. תיעוד הזירה - יש מקום לקבוע, כי בכל מקרה ייערך תיעוד מידי של הזירה על-ידי מצ"ח (מיקום הגופה וכתמי הדם, צילום וממצאים של הגופה, תיעוד קליעים, תרמילים ומספרי הנשקים, טופוגרפיה, מזג אוויר וכו'), אלא אם כן, נמסר על ידי מפקד מצ"ח, כי תיעוד הזירה אינו אפשרי. עותק מתיעוד הזירה יועבר לצוות המיוחד בפרקליטות.

ד. שמירה של תיעוד פעולת הכוח - במהלך פעילות מבצעית מתבצע תיעוד של פעולת הכוח באמצעות עוזרים טכניים שונים. המדובר בתיעוד, המתבצע על ידי הכוח עצמו. יש מקום שתיעוד זה יישמר ויימסר לצוות המיוחד בפרקליטות. לשם כך יש מקום להוצאתן של הוראות והנחיות באשר לחובה לשמור את התיעוד המלא של פעולת הכוח, וכן של אופן התיעוד. בכלל זאת מומלץ:

I. לחייב את מפקד היחידה לאסוף ולשמור את כל התיעוד של האירוע מייד עם סיומו, ובכלל זה: יומן המבצעים, הקלטות רשת הקשר, תיעוד וידאו, תיעוד הקלטות ממכשירי ראיית לילה, תמונות סטילס ועוד.

II. לתת הנחיות, שבמקרי מוות או פגיעה ייערך צילום, ככל הניתן, של זירת האירוע ושל הנפגע.

III. לנקוט באמצעים טכניים ואחרים שיבטיחו, כי לא ייעשה שום שינוי, עריכה, או העלמה של ראיות אלה.

IV. לדאוג לשמירת תיעודן של הוראות הפתיחה באש, שניתנו לכוח לפני הפעולה ו/או במהלכה.

V. לדאוג לשמירת תיעוד המעורבים בפעולה (השיבוץ הקרבי).

VI. לדאוג, עם סיום הפעולה, לשמירת התיעוד של הנשק שכל אחד מהחיילים עשה בו שימוש (סוגי הנשק ומספריהם).

ה. קביעת מסגרת זמן להחלטות הצוות והפצ"ר -

יש מקום להסמיך את ראש הצוות להורות על פתיחה מיידית של חקירת מצ"ח, במקרים, בהם עולה מהודעת היחידה, כי מותו של האזרח או פגיעתו נגרמו במהלך פעילות שיטורית (אכיפת עוצר, שמירה, מחסום, פיזור הפגנה וכד').

מוצע להסמיך את ראש הצוות להורות על ביצוע השלמת בדיקה. כן מוצע, שההשלמה תבוצע על ידי מצ"ח/אנשים שמונו לכך מטעם הצוות. רצוי לקבוע מסגרת זמן (כשבועיים) להשלמת הבדיקה.

יש מקום לקבוע מסגרת זמן להחלטת הפצ"ר אם להורות על פתיחה בחקירת מצ"ח. לדעתנו, מן הראוי שהחלטה כאמור תתקבל לא יאוחר משבועיים לאחר האירוע.

במקרה, בו הוחלט על פתיחת חקירת מצ"ח (בין על ידי ראש הצוות ובין על ידי הפצ"ר), יש מקום להורות על הפסקה לאלתר של התחקיר המבצעי, ובכל מקרה, להורות שלא יקויים עוד תחקיר משותף של המעורבים באירוע.

יש מקום לקבוע, כי דרישה לפתיחה בחקירת מצ"ח, המבוססת על תחקיר של ארגון זכויות אדם (כדוגמת הדרישות של ארגון בצלם המבוססות על תחקירים מוצלבים), תהווה תשתית מספקת להחלטה על פתיחה בחקירת מצ"ח. בכל מקרה, מן הראוי לקבוע, כי מענה לפניה יינתן בתוך חודש וחצי.

מן הראוי לקבוע מסגרת זמן אף להחלטה אם יש מקום להעמדה לדין. מוצע לקבוע, שהחלטה כאמור תתקבל בתוך חודש ימים ממועד השלמת החקירה על ידי מצ"ח.

ליקויים בחקירות מצ"ח

הגם שנושא רמתן ואיכותן של חקירות מצ"ח איננו עולה באופן ישיר בעתירה סבורים העותרים, כי יש ליתן את הדעת לבעיה זו.

להערכתם של העותרים, שזוכה לאישור על ידי טענות קשות, המושמעות על ידי גורמים פנים-מערכתיים, קיימים ליקויים קשים באופן ביצוען של חקירות מצ"ח - ובכלל זה: עריכתן של חקירות לא מקצועיות, המביאות לחוסר יכולת להעמיד אחראים לדין; חסר בכוח אדם על מנת להתמודד עם היקף החקירות הנדרש, וחסר מיוחד בכוח אדם מקצועי (כך, למשל, חקירות מוות אינן מבוצעות על ידי מפקדים, כפי שמחוייב לגבי חקירת מוות של חייל); חקירות אינן מנוהלות בשפה הערבית, על אף שהיא שפת הנחקרים.

מן הראוי לבחון את הליקויים הקיימים ואת הדרכים לטיפול בהם. לצורך כך מן הראוי, כי בשלב הראשון יוחלט על הקמתה של ועדה לבדיקת הנושא.

בכבוד רב ובברכה,

לימור יהודה, עו"ד